

เมื่อสิ้นศึกก็ย่อมสูญสิ้นคุณค่าความเป็นคน

โดย

ระพี สาคริก

*****

แนวคิดเป็นสิ่งมีเหตุมีผลกำหนดทิศทาง การปฏิบัติของมนุษย์ฉันใด ในอีกด้านหนึ่งการปฏิบัติก็เป็นสิ่งเปิดโอกาสให้มนุษย์สัมผัสกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกำหนดทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของแนวคิดมนุษย์ด้วย และสิ่งที่หยิบยกมานี้หาใช่กล่าวอย่างลอย ๆ หากเป็นสังขรณ์ของการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีเหตุมีผลถึงซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น วัฏจักรดังกล่าวซึ่งมีสองด้าน จึงมีเหตุมีผลกำหนดการเปลี่ยนแปลง ทั้งต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างมีสมดุล ช่วยให้บังเกิดความมั่นคงยั่งยืนร่วมกัน ถ้ามนุษย์เองซึ่งถือเป็นด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงมาจากอดีตจนถึงซึ่งอาจเรียกว่าเป็นชีวิตอันถึงที่สุดแล้ว พึงหยั่งรู้ได้ถึงและสามารถดับกิเลสในตนเองได้ เมื่อชีวิตผ่านพ้นมาถึงจุดที่ควรถือว่าสมควรจะพอแล้วในสิ่งซึ่งตนได้มาจากคนอื่นสิ่งอื่น

หากพิจารณาถึงสังขรณ์ของมนุษย์แต่ละคนที่เกิดขึ้นมาอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่แต่ละคนต่างก็มีโอกาสมุ่งสร้างทั้งด้านรูปวัตถุและด้านซึ่งตนพึงเรียนรู้ถึงเหตุและผล แม้ว่าอำนาจของแต่ละคนอาจมากน้อยไม่เท่ากัน แต่บนพื้นฐานความจริงย่อมมีทั้งด้านวัตถุและด้านธัมมะ ผสมกลมกลืนกันอยู่ในพื้นฐานชีวิตอย่างแยกออกจากกันมิได้

ท่ามกลางบรรยากาศของสังคมซึ่งมีมนุษย์อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลาย หากมุ่งหวังที่จะให้สังคมมุ่งวิถีทางสู่ความสำเร็จในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าซึ่งมุ่งถึงความสงบสุขได้อย่างแท้จริง คนส่วนใหญ่ควรมีแนวคิดที่มองเห็นภาพอำนาจทั้งสองด้านไม่เพียงแต่ว่าเป็นสิ่งอยู่ร่วมกันเท่านั้น หากควรสามารถหยั่งรู้ถึงความจริงว่า ภายในองค์ประกอบของชีวิตแต่ละคนควรมีอำนาจในด้านธัมมะไว้ใช้กำหนดวิถีทางในด้านวัตถุอย่างเด่นชัดให้ชัดได้

ภาพที่ปรากฏจากกระแสการบริหารและการจัดการทุกรูปลักษณะในชุมชนซึ่งมีมนุษย์อยู่ร่วมกัน จึงควรมีโครงสร้างที่สะท้อนให้เห็นถึงสมดุลอย่างเหมาะสมกับเหตุและผลระหว่างด้านธัมมะกับด้านวัตถุ ไม่เช่นนั้นแล้วแต่ละคนจึงร่วมชีวิตกันอยู่คงขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตไม่มากนักน้อย

จากเหตุผลดังกล่าวเราจึงเชื่อว่า มนุษย์ที่ดำเนินชีวิตร่วมกันและมีกระแสถึงซึ่งกันและกันเป็นสังขรณ์ควรถือวิถีทางที่เรียกว่า "ประชาธิปไตย" ซึ่งถือหลักการเจริญเติบโตของรากฐานตนเองที่มุ่งสู่ขั้นขั้นที่ยิ่งขึ้น ทั้งนี้และทั้งนี้เนื่องจาก "กระแสประชาธิปไตยเป็นสิ่งมีธัมมะอยู่ในพื้นฐาน" แต่กระแสเผด็จการซึ่งมีทิศทางตรงข้าม อยู่บนพื้นฐานยึดถือรูปวัตถุ

หากคนในสังคมตกอยู่ในสภาพยึดถือวัตถุอย่างกว้างขวางอีกทั้งลึกซึ้งยิ่งขึ้น แม้จะประกาศเจตนารมณ์ว่าต้องการประชาธิปไตย แต่พฤติกรรมที่ปฏิบัติสู่สาธารณชน ย่อมถูกกำหนดโดยอิทธิพลเงื่อนไขให้เปลี่ยนแปลงไปสู่ภาพรวมซึ่งมีการกระจายสภาพเผด็จการที่แตกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ด้วยตัวของมันเองอย่างอิสระ ผลสะท้อนซึ่งปรากฏให้เห็นแทนที่จะมีความซัดแย้งซึ่งเปลี่ยนแปลงไปสู่การตกลงกันได้อย่างถึงรากฐาน อันถือได้ว่าเป็นลักษณะธรรมชาติการเรียนรู้ของแต่ละคน กลับกลายเป็นความซัดแย้งที่เพิ่มองศาความรุนแรงสูงขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งมีการแตกกลุ่มแตกพวกออกไปอย่างยุติได้ยาก

หากสังคมใดมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางดังกล่าว ย่อมสันนิษฐานได้ด้วยเหตุผลว่า สังคมนั้นมีพื้นฐานธรรมชาติที่กำลังมุ่งทำลายตัวเองทั้งในด้านคุณค่าชีวิตคนและในด้านรูปแบบอย่างสอดคล้องกัน ให้จำ

ห้องสูญเสียไปในที่สุดไม่ว่า เร็วหรือช้า หรือหากใครหนึ่งรู้ไ้ด้ถึงแม้ยังเพิกเฉยต่อการแสดงออกจากรากฐานตน- เพื่อหวังผลในการแก้ไข ก่อนอื่นสภาพคงกล่าวย่อมนี่เป็นสิ่งปิดกั้นการเรียนรู้ซึ่งมีวิถีทางมุ่งสู่การยกระดับคุณภาพภายในรากฐานจิตใจตัวเอง ก่อนที่จะมองว่าเป้าหมายซึ่งอยู่ภายนอกจะไปสู่ความสำเร็จหรือไม่

อนึ่ง ในเมื่อมนุษย์แต่ละคนที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนแต่ละแห่ง ต่างก็มีที่เกิเกิดขึ้นมาของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ และมีระบบนิเวศน์อีกทั้งวัฒนธรรมในรากฐานแนวความคิดความเชื่อเป็นธรรมชาติ โดยแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงจะมีรูปลักษณะซึ่งเป็นพื้นฐานเฉพาะตัว ดังนั้นเมื่อความเป็นมนุษย์มุ่งทิศทางสู่ภาวะสูญเสียยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ย่อมหมายความว่า มีการสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างที่เชื่อมโยงถึงกันบนพื้นฐานสังขธรรม รวมถึงการสูญเสียพื้นแผ่นดินถิ่นเกิดอันควรถือเป็นพื้นฐานของตนอย่างอิสระ อีกทั้งเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ก็กำลังบีบคั้นเข้ามาทุกขณะ โดยถือเป็นความจริงซึ่งต้องยอมรับ

แต่ในสภาพที่เป็นจริงของแต่ละคนซึ่งรากฐานตนเองตกอยู่ในสภาพย่ำแย่ ย่อมส่งผลให้มีการยอมรับความจริงจากอีกด้านหนึ่งได้ยาก จึงมีเหตุมีผลทำให้กลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ซึ่งอยู่บนรากฐานธรรมชาติที่เป็นเผด็จการทำให้แต่ละคนและแต่ละกลุ่มปราศจากการหยั่งรู้ไ้ด้ถึง โดยที่ด้านหนึ่งจะบอกว่า กลุ่มตนทำปฏิวัติเพราะต้องการประชาธิปไตย และอีกด้านหนึ่งก็บอกว่าต้องต่อต้านปฏิวัติเพราะต้องการประชาธิปไตยเช่นกัน ซึ่งจริง ๆ แล้วน่าจะถือว่่าคือภาวะหลากหลายของเผด็จการที่อยู่ในรากฐานแนวความคิดความเชื่อ ซึ่งกำหนดให้สังคมตกอยู่ในสภาพที่เปรียบเสมือนภายในเรือในอ่าง ซึ่งประกอบขึ้นจากอ่างที่มีรูปร่างและขนาดหลากหลาย อีกทั้งในอ่างแต่ละใบก็มีสภาพเสมือนภายในเรือในอ่างเป็นพื้นฐานอย่างสอดคล้องกันด้วย เพียงแต่เร็วช้ากว่ากันเท่านั้น

ทันทีที่ชีวิตมนุษย์แต่ละคนเริ่มต้นเกิดมา แม้เพียงพิจารณาจากแนวความคิดความรู้สึกของปฏุชนก็น่าจะเห็นว่ามีพื้นฐานชีวิตปรากฏขึ้นจากด้านที่เน้นรูปวัตถุคือร่างกาย ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อหวังให้ตัวเองสามารถอยู่รอดได้ก่อนอื่นและร่างกายซึ่งปรากฏก็อยู่ในสภาพที่เปล่าเปลี่ยวเป็นธรรมชาติ อย่างไรก็ตามในรากฐานจิตใจแม้จะมีเงื่อนไขผูกติดมาด้วยในระดับหนึ่ง หากถือเอาการจุดของกายซึ่งถือเป็นสื่อการเรียนรู้ของจิตใจย่อมนี่คือจุดเริ่มต้นที่จะใช้โอกาสบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงเพื่อชำระล้างเงื่อนไขซึ่งตนมีอยู่แล้วให้เบาบางลงอย่างน่าพิศวงที่สุด

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิถีชีวิตผ่านพ้นมาด้วยช่วงเวลาจากด้านหนึ่ง กับโอกาสซึ่งธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์เริ่มจากชีวิตที่อยู่ใกล้ตัวใกล้ใจที่สุดนับจากพ่อแม่พี่น้องไปถึงครูและผู้ร่วมงานเป็นช่วง ๆ อย่างมีขั้นตอน ที่ช่วยให้แต่ละคนสัมผัสและรู้สึกไ้ถึงความจริงอย่างอิสระ จากอีกด้านหนึ่งหากไม่เห็นแก่ตัวโดยที่มีการใช้สิทธิพลัดกันไว้ย่อมหวังไ้ได้ว่า แต่ละคนจะสามารถเติบโตขึ้นมาด้วยการเสริมสร้างคุณภาพที่แท้จริงจากรากฐานตนเอง หรืออาจกล่าวอย่างมั่นใจไ้ได้ว่า มีวิถีชีวิตที่เจริญสู่ความเป็นมนุษย์ผู้สมบูรณ์พร้อมสรรพให้สามารถมองเห็นเป้าหมายไ้ได้อย่างเด่นชัด ดังเช่นที่กล่าวกันว่า**"มีความเป็นผู้ใหญ่อย่างพร้อมสรรพทุกอย่าง"** จึงมีธรรมชาติซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชนรุ่นหลังอย่างสนิทใจด้วย

ในเมื่อธรรมชาติทั้งด้านที่อยู่ในรากฐานตัวเองและด้านซึ่งปรากฏอยู่ภายนอก ร่วมกันเป็นระบบที่ให้งานหนัก อีกทั้งมีเหตุมีผลกำหนดวิถีทางดำเนินชีวิตขึ้นพื้นฐาน ตลอดจนเป็นครุต้นแบบสอนจริยธรรม เพื่อหวังพัฒนาแนวคิดให้มรากฐานอิสระและหยั่งลงลึกซึ่งถึงความจริงซึ่งมีอยู่แล้วในตนเองยิ่งขึ้น กับอีกด้านหนึ่งก็มีเหตุมีผลสะท้อนถึงพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงจิตสำนึกรับผิดชอบอันแต่ละคนพึงมีไว้เป็นคุณสมบัติ เพื่อทำหน้าที่อนุรักษ์ธรรมชาติของทุกชีวิตและแนวความคิดความเชื่อจากรากฐานตนเองอันถือเป็นวัฒนธรรมที่สามารถสืบสานถึงชนรุ่นหลัง โดยที่อีกด้านหนึ่งก็มีการกำหนดให้นำมาใช้ประโยชน์อย่างสมเหตุสมผล เพื่อความมั่นคงยั่งยืนซึ่งมองเห็นภาพไ้จากทุกด้าน

เมื่อใดมนุษย์แต่ละคนซึ่งชีวิตตนเองมีเหตุมีผลสัมพันธ์อยู่กับท้องถิ่น สะท้อนพฤติกรรมทำลายธรรมชาติอันควรถือเป็นสังขธรรม จึงหาใช่เพียงอยู่ในกรอบที่เป็นต้นไม้และป่า หากควรหมายถึงธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์-

ซึ่งเป็นด้านดีเหตุแห่งปัจจัย หากถูกทำลายลงด้วยมนุษย์ในกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า ย่อมกำหนดวิถีชีวิตตัวเอง ให้มุ่งทำลายต้นไม้ สัตว์ และหวนกลับมาทำลายชีวิตเพื่อมนุษย์ด้วยกันเองอย่างปราศจากความรู้สึกผิดชอบได้ หากมองถึงความจริงอีกทั้งยอมรับด้วยความเข้าใจย่อมเห็นว่า ทุกวันนี้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ได้เปลี่ยนแปลงมาถึงช่วงซึ่งสูญเสียสมดุลร่วมกันลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ "ร่วมกับคนในค้ำที่กำหนดตัวเองมุ่งวิถี เข้าสู่ อำนาจในค้ำรูปวัตถุ ก็มีการสะท้อนภาพแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการเน้นวิถีทางที่ใช้อำนาจ อีกทั้งมีการ กระจายอำนาจบนพื้นฐาน เจริญใจซึ่งยังคงเน้นในค้ำนี้ เกี่ยวกันอยู่อย่างไม่อาจปลดออกได้"

ในเมื่ออำนาจในค้ำวัตถุซึ่งมีธรรมชาติกำหนดโครงสร้างสังคมให้เป็นเผด็จการ ยังคงถูกนำมาใช้แก้ไข ปัญหาที่เป็นสังขรณ์ของชีวิตคนจึงยิ่งต้อยกว่า และกระแสดังกล่าวยังคงมีการสับทอทั้งในมุ้งหัดและมุนนอนซึ่งได้ แก่การกระจายออกสู่ความกว้างด้วยแรงผลักดันหรือยัดเยียดจากกระต๊บบน โดยเหตุที่ยังไม่เห็นวิ้วแววของการปรับ เปลี่ยนจากรากฐานของแต่ละคนให้เชื่อมั่นได้อย่างจริงจัง แต่แนวคิดและวิธีการซึ่งนำมาใช้กลับมีเหตุมีผลให้รุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงช่วงซำกั้นตายเองครั้งแล้วครั้งเล่า แม้นในยามซึ่งคิดว่ายังสงบอยู่ก็มีการซำกั้นทุกรูปแบบแทรกซึม อยู่ในเนื้อหาชีวิตอย่างเห็นได้ชัด สำหรับสายตามุคคณผู้ซึ่งไม่มียึดติดมากนัก

**การเน้นใช้อำนาจในค้ำวัตถุแก้ไขปัญหาเพื่อหวังอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กับการใช้กำลังต่อต้านโดยที่หวังว่าเป็นสิ่งช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดจากคนระดับบน**

ในปัจจุบัน วัยของผู้เขียนเรื่องนี้ก้าวเลย 70 ปีมาแล้ว เมื่อมองย้อนกลับไปสู่ภาพซึ่งตนเคยพบเห็นแม่-เพียงครั้งเดียวของช่วงอายุบุคคลหนึ่งซึ่งหากเปรียบเทียบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมนับว่าสั้นมาก สิ่ง-ที่พบเห็นในขณะนั้นก็มีการเน้นใช้อำนาจแก้ปัญหาค้นทองดินทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นแล้ว แต่ก็-เพียงว่า หากใครเข้าไปจับสัตว์ป่าหรือ เก็บพันธุ์ไม้ในป่าแม้ตัดต้นไม้ใน เขตซึ่งมีกฎหมายหวงห้าม ถ้าเจ้าหน้าที่-ของรัฐผู้มีหน้าที่โดยตรงพบคาหนังกา เขาก็จะถูกจับกุมมาพิจารณาโทษ หากเก็บและนำออกมาจากบริเวณป่าแล้ว ก็จะมีโทษขอย้ายอำนาจของกฎหมาย ไม่เพียงเท่านั้นในช่วงถัดมายังมีการระบุนคิดพืชและสัตว์โดยมีการเลือก ใช้อำนาจยึดการเป็นอย่าง ๆ แทนที่จะครอบคลุมทั้งระบบนิเวศน์ เพื่อให้สิทธิและความชอบธรรมแก่ทุกชนิดซึ่ง อยู่ร่วมกันในป่าแต่ละแห่งอย่างดีลลิตีเท่าเทียมกัน จึงเปิดช่องให้สันนิษฐานได้ว่า มีอคติของมนุษย์กลุ่มหนึ่งแฝง อยู่ภายใต้เหตุผลการอนุรักษ์อย่างเห็นได้ชัด

กับอีกด้านหนึ่งซึ่งน่าจะถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการแก้ไขปัญหาคือ "การจัดการศึกษาที่มีผลพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคนทั่วไปอย่างได้ผลจริงจัง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่พึงต้องใส่ใจคนทุกระดับชั้นผู้มีความจริงใจเป็นคุณสมบัติ" เนื่องจากคนคือเหตุแห่งปัญหาในระดับพื้นฐาน ยิ่งกว่าธรรมชาติที่เป็นต้นไม้ สัตว์ และสรรพสิ่งอื่น ๆ ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่าง-มีระบบเป็นธรรมชาติ แต่ก็มองเห็นว่าระบบการจัดการศึกษาก็มีกรอบกำหนดไว้เพียงในด้านรูปวัตถุมาแต่ช่วงนั้น แทนการมุ่งมองที่คนเป็นพื้นฐานหลัก

ยิ่งปล่อยไว้นาน ผู้บริหารประเทศแต่ละระดับก็ยิ่งสะท้อนภาพให้รู้สึกว่ามี การมุ่งมองและเน้นความสำคัญ ในการพัฒนาคนอย่างจริงจังน้อยลงเป็นลำดับ และในมุมมอง แนวคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกโดยกลุ่มบุคคลผู้ ซึ่งเข้าสู่ตำแหน่งบริหาร ได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงการขาดความรู้เกี่ยวกับการศึกษาอย่างถึงรากฐานจริง คัง นั้นจึงมองเห็นภาพที่เป็นสังขรณ์แม้จากการแถลงนโยบายว่า ไม่กล้ากล่าวอย่างลึกซึ้งถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษา หากจำเป็นต้องกล่าวถึงก็มักแสดงออกให้เห็นภาพซึ่งมุ่งเน้นอยู่ที่เปลือกนอกค่อนข้างชัดเจนมาก ดังเช่นการกล่าววว่า "จะให้ทุกคนมีปริญญา" แม้การกล่าววจากปากคนผู้บริหารการศึกษาระดับสูงที่ว่า "คนมี นโยบายที่จะให้อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องได้ปริญญาเอกทั้งหมด" ทำให้มองเห็นโครงสร้าง ซึ่งอยู่ในภาพรวมของ

ระบบการจัดการที่ส่งผลให้คนยิ่งเรียนสูงยิ่งขึ้นด้วยระบอบปริญญา มักสะท้อนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรากฐานแนวคิดซึ่งคนเขินยิ่งขึ้น" และรากฐานที่อ่านได้ว่ามีภาวะยึดถือวัตถุอย่างลึกซึ้ง น่าจะสามารถสืบสานเหตุผลช่วยให้สรุปต่อไปได้อีกประเด็นหนึ่งว่า"ในส่วนตัว มีวิถีชีวิตที่มุ่งแสวงอำนาจมากขึ้นเป็นลำดับ"

จากสาระต่าง ๆ ซึ่งนำมากล่าวหากเห็นได้ชัด คงไม่รู้ลึกประหลาดใจอะไรต่อสิ่งซึ่งสะท้อนภาพออกมาปรากฏว่า การนำแนวคิดมาใช้แก้ไขปัญหาในทุก ๆ เรื่อง จึงปรากฏผลสวนทิศทางกันกับสิ่งซึ่งถือเป็นเป้าหมายคือมุ่งหวังไฟให้สังคม ผู้รออีกทั้งสามารถสืบทอดทุกสิ่งทุกอย่างที่ค้างมาสู่ชนรุ่นหลังอย่างได้ผลจริงจัง

จากช่วงชีวิตผู้เขียนที่สัมผัสกับภาพของการเปลี่ยนแปลงมาแล้วแม้เพียงช่วงสั้น ๆ ยังมีโอกาสมองเห็นกระแสซึ่งขยายขอบข่ายการใช้อำนาจจากที่เคยห้ามในป่า ออกมาถึงการห้ามในชุมชนเมืองใหญ่ และลามเข้าไปในครอบครัวแต่ละคนเนื่องจากอิทธิพลวัตถุส่งผลกระทบทำลายอิสรภาพภายในรากฐานจิตใจ ทำให้ด้านนอกสะท้อนภาพพฤติกรรมการใช้อำนาจไล่เรียงลงมาจากระดับบนสู่ล่าง สังคมจึงต้องตกอยู่ในสภาพที่มีเหตุมีผลทำลายคุณค่าชีวิตและความเป็นคนอยู่ในตัวของมันเองอย่างเห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ